

SMÅ BIDRAG TIL ODENSE SKOLES HISTORIE

VED

HANS H. FUSSING

Rektor i Odense R. J. F. Henrichsen har i en række skoleprogrammer og i „Samlinger til Fyens Historie og Topographie“ givet meget værdifulde bidrag til Odense skoles historie, men en samlet fremstilling findes ikke. Selv om de nedenfor trykte småting ikke indeholder noget særlig opsigtsvækkende, kaster de dog et vist lys over disciplenes og lærernes forhold, så det kan være forsvarligt at trykke dem. Et par av bidragene har ganske vist tidligere været trykt, men på et sted hvor de ikke kommer mange for øje.

1. Latinskoledrengene og borgerne 1607-43.

Da både latinskolernes lærere og disciple hørte under den gejstlige jurisdiktion, er det kun yderst sjældent, at man møder dem i den verdslige retsplejes tingbøger og akter, men engang imellem dukker de også, mere eller mindre uskyldigt, op der. Odense byfogeds regnskaber findes for perioden 1607-1643, og heri findes indført de retsbøder, der betaltes av byens borgere, som verbalt eller korporligt havde overfaldet skolens personer. Som regel mangler desværre navnene på de skoledreng, det var gået udover, men lidt siger det dog om, at forholdet mellem skoledrengene og byens folk ikke altid havde været helt gnidningsløst.

I 1612 oversvor sandemændene Niels Madsen vold, „for han slog en av skolens personer og siden rømte“, så ved den lejlighed fik man ingen bøde ind. Glarmester Laurids måtte d. 28. maj 1618 bøde 1½ sletdaler for sin svend Peder Mikkelsen, fordi denne havde slået skoledrengen BLASIUS¹, og d. 21. februar 1619 måtte Mads Rasmussen av med en bøde på 1 rdl., fordi han havde været i parlament, det vil

¹ Ses ikke at være blevet dimitteret.

sige skændsmål, med en latinskoledreng. Jørgen Suisser måtte d. 5. december 1624 bøde det dobbelte beløb, og når bøden blev større var det måske, fordi han havde været i klammeri med *flere* disciple. I det hele taget har der nok været brugt en kraftig mund mod „degnene“, for d. 7. juli 1630 betalte Jørgen Nielsen Sværdfegersvend og Daniel Danielsen Sejermager hver 1 rigsdaler, fordi de på gaden havde været i parlament med nogle av skolens disciple, „dog ingen skade gjorde dem“. Det sidste kunne nu også ske, for i 1634 måtte Christian Jyde bøde 1 rigsdaler, fordi hans søn Poul havde givet en skoledreng „et mundslag“, og Magdalene gik så vidt i 1641, at hun stak skoledrengen PEDER BEMBERG¹ med en kniv, men desuagtet slap hun med en bøde på 1 rigsdaler, „eftersom det var en ringe skade“. Hans Knudsen Høy kom også av med samme ringe bøde i 1648, fordi han havde såret en discipel med sin kniv, så heller ikke den skade kan have været synderlig alvorlig. Man kan vist gå ud fra, at skoledrengene ikke har været helt mundlamme under skændsmålene eller været uden skyld i de alvorligere slagsmål, men de er for deres andel i optøjerne blevet straffet indenfor skolens mure. I de fleste tilfælde har de vel bare fået prygl, og det var de jo vant til, men rektor HENRIK ERIKSEN PONTOPPIDAN² må have ønsket at kunne sikre sig, at de mere opsætsige og vanskelige elever ikke unddrog sig straffen ved flugt, for ca. 1640 skrev han til magistraten i Odense, at han gerne ville have opført et „carcer“ bag skolen, men vi ved ikke, om han fik sit ønske opfyldt. Der findes et enkelt eksempel på, at rektor HENRIK CHRISTENSEN ACHTHONIUS³ fik en sag om en discipels formodede forseelse henvist til den borgerlige retspleje, for da hans elev Steffen Jacobsen i 1651 var under mistanke for at have skrevet en „pasquil“, det vil sige et skandskrift, henviste rektoren sagen til behandling for rådstueretten i Odense.

Da skolens elever ofte var voksne, var det, som det også fremgår av det følgende, ikke helt ualmindeligt, at de begik lejemål, og det er derfor ejendommeligt, at man i de 36 års byfogedregnskaber kun een gang finder en discipel som medskyldig i denne forseelse. I 1637 var Maren Eggertsdatter, der var tjenestepige hos Svend Pedersen, blevet beligget av en „skoledegn“, og på grund av sin fattigdom slap hun med at bøde 3 rigsdaler, skønt hun efter recessen skulle have været av med 6.

¹ Ses ikke at være blevet dimitteret.

² 1608-59. Rektor i Odense 1637-42.

³ 1613-77. Rektor i Odense 1642-53.

Grænsen mellem verdslig og gejstlig jurisdiktion har nu ikke været helt skarp, for i rektor Henrik Pontoppidans ovennævnte brev, bad han magistraten fritage en dreng for den bøde, han skulle have været av med for sin deltagelse i et slagsmål, fordi han var et fattigt barn. Et fuldstændigt billede av denne side av forholdet mellem skolen og borgerskabet kan kun oplyses efter en gennemgang av alle byens tingbøger, og den er ikke blevet foretaget¹.

2. En discipels ejendele 1640.

Det er sjældent muligt at få et billede av, hvordan en skolediscipel havde det i sit daglige liv udenfor skolen, og hvordan hans økonomiske kår har været, men da JØRGEN NIELSEN i 1640 ikke betalte sin logivært PEDER TUESSEN SKRÆDDER, blev han sagsøgt til betaling av sin gæld, og derigennem kan man få et lille indblik i hans forhold. Skrædderen stævnedes d. 16. november 1640 disciplen for gæld², og en måned senere d. 11. december faldt byfogedens dom i sagen³. Herunder oplystes det, at Jørgen Nielsen i al fald fra Mikkelsdag 1637 havde boet hos skrædderen, men ikke betalt sit logi, så skrædderen krævede ham for hans part av det kammer, han havde delt med en anden fra mikkelsdag 1637 til påske 1638 1 rdl., for tiden derefter til mikkelsdag samme år 3 sldl., og fra mikkelsdag 1638 til samme dag 1640 12 sldl. Desuden havde Jørgen Nielsen og hans gæster, som han havde godsagt for, fået 192 kander øl à 3 skl. = 9 sldl., og endelig havde Jørgen Nielsen sønderslået en pibekande, som var blevet repareret for 12 skl. og sønderbrudt en slagbænk, hvis istandsættelse havde beløbet sig til 20 skl. For det samlede krav på 26 dl. 2 skl. krævede skrædderen sig tilfredsstillet i Jørgen Nielsens ejendele, der dels fandtes hos værten, dels hos dennes kollega Iver Madsen Skrædder⁴. Dommen gik ud på, at hvis beløbet ikke var blevet betalt inden 15 dage, skulle skræd-

¹ Odense byfogedregnskaber findes i Rigsarkivet. Tingbogen 1639-40 er gennemgået, men har kun givet det s. 3-4 nævnte udbytte. Dette har tidligere i en noget anden form været meddelt i Odenseanersamfundets Tidsskrift. Oktober 1952. Nr. 27.

² Odense byfogeds stævningsbog 1640-41 f. 68 b. f.

³ Odense byfogeds conceptbog 1639-41 fol. 46-48.

⁴ Iver Madsen har åbenbart ikke stået sig helt godt med alle sine kolleger, for Jesper Andersen Skrædder skældte ham en dag på gaden udenfor Hans Nyborgs dør ud for en vædder og en lumpen skælm. Han anlagde sag mod injurianten d. 16. maj 1638, og da sagen havde været udsat nogle gange, kom den for d. 25. juni, men i modsætning til modparten mødte han ikke og havde således spildt sin sag, der ikke senere blev genoptaget.

deren have ret til at søge sig tilfredsstillet i dette gods, der også skulle dække udgifterne til retssagen, der beløb sig til 3 dl. 1 mk.

Byfogeden registrerede nu Jørgen Niensens ejendele, der var følgende: en kappe til 4 dl., en overdyne til andre 4, en gammel underdyne til 10 mk., tre hovedpuder uden vår og en hoveddyne til i alt 10 mk., en gammel saller¹ til 3 mk., to gamle pudevær til 2 mk., et par gamle buxer til 1 dl., et egeskrin til 7 mk. og en gammel ormstukket fyrrekiste uden lås, som sattes til 2 mk. Jørgen Nielsen har således selv medbragt sit sengetøj, men da der ikke er rejst krav for kost, har han formodentlig fået sin føde med andre skoledrenge på Gråbrødrekloster.

Foruden sine klæder havde Jørgen Nielsen en del skolebøger, som må have været hans ejendom. Med de sparsomme oplysninger, der gives om bøgernes titler, lader det sig næppe gøre at fastslå, hvilke udgaver, der kan være tale om, men man får dog et indtryk av, hvad han har læst i sin skoletid. Det drejer sig – med vedføjede vurderingspriser – om følgende: *Chronica Carionis* 1 mk.², *Officia Ciceronis* 1½ mk., *Colloquia Erasmi* 2 mk., *Encheridion Psalmarum* 8 skl., *Epistola Ciceronis* 1 mk., *Analisis logica evangeliorum dicteria* 2 mk., *Phrases Ulneri*³ 12 skl., *Biblia latini* – ikke vurderet – *Logica et retorica* med papir imellem 24 skl., *Terentius* 24 skl., *Titus Lucretius* 12 skl. og en tysk bønnebog til 1 mk. Det hele beløb sig til 22 dl. 2½ mk., men desuden fandtes nogle gamle bøger og breve, som vel blev forseglede, men som ikke ansås for at være noget værd i penge. Bøgerne var *Dialectica Philippi Mel.*, *Arithmetica practice Frisii*, *Annotationes Philippi Mel. in festa*, *Grammatica Philippi* og tre bøger, der ingen titel havde, da bladene var efterskrevne. Da det drejer sig om Philip Melanchtons almindelige skolebøger, var det ikke underligt, at de var stærkt slidt og derfor næppe havde større økonomisk værdi.

De beslaglagte breve viser lidt om Jørgen Niensens økonomiske forhold og om hans fader, men de er så kort refereret, at man ikke

¹ Sengetæppe.

² *Chronica Carionis* von anfang der welt bis uff Keiser Carolum den Fünften. Auffß neue in lateinischen Sprach beschrieben, vermeset und gebessert durch dr. Phil Melanchtonem und doct. Casp. Peucerum. Itzund zum ersten aus dem lateinischen in deutsche sprach gebracht. Wittenberg 1578. Fol. Latinske udgaver kom i Rostock 1596 og 1601.

³ Hermann Ulnerus Hirsfeld: *Copiosa supplex elegantissiarum germanicæ et latinæ lingvæ phrasium*. Frankfurt 1611.

med sikkerhed kan se, om det drejer sig om hans eller om hans faders pengesager. Der var en håndskrift på 24 rdl. dateret pinsedag 1619 – d. 16. maj – med to „opdragelsesbreve“ lydende på samme gæld, et av „de Bielkers brev udi Sverige“, fire uddrag av regnskabsbøger fra købmændene Herman Rippendal i Odense, Poul Hansen, Anne Matthias Dirichsens og Anne Hans Michelsens, en håndskrift på 11 rdl. dateret d. 12. december 1634 hos Laurids Sørensen, foged på Løgismose, og en kvittering som mester Rasmus har fået av Jens Barund d. 8. marts 1633. Alle disse papirer har formentlig tilhørt Jørgen Nielsens fader, og de har nok ikke haft nogen økonomisk værdi, men blot været kvitteringer. Endelig havde Jørgen Nielsen gemt sin salig faders pas fra rådmand i Assens Rasmus Bang¹ og hans skudsmål udstedt d. 8. oktober 1613. De sidste papirer kan Jørgen Nielsen have gemt av pietet, men han må formentlig have antaget, at kvitteringerne kunne sikre ham mod, at der rejstes krav til ham for faderens økonomiske mellemværender, siden han også har gemt dem. I al fald har skrædderen ikke tillagt papirerne nogen værdi i handel og vandel, for han ville ikke tage dem som dækning for sine krav, men fik ret til at gøre sig betalt i lidt klæder, der var beslaglagt hos Iver Madsen Skrædder, nemlig en gammel sort klædeskjortel og en brun lædertrøje.

Jørgen Nielsen mødte ikke i retten, så man kan vist gå ud fra, at skrædderen har fået hans beskedne ejendele. Det meget øl og det ituslåede bohave kunne tyde på, at Jørgen Nielsen har været noget voldsom i sin livsudfoldelse, men han har følt sig knyttet til sin avdøde fader. Av størst interesse er det vel dog, at man av hans bøger kan se, hvad en discipel læste i sin skole på den tid. Skrædderen må have været en skikkelig og langmodig mand, siden han trods den hårdhændede behandling av bohavet har givet disciplen en så lang kredit.

3. Overfald på corrector Jørgen Hane 1668.

Blandt Odense skoles lærere indtager JØRGEN HANE eller, som han selv underskriver sig, Hanne en særstilling ved sin ejendommelige løbebane². Da han er biograferet av biskop J. B. Bloch³, skal blot

¹ Se Lauritz Maaløe: Assens gennem 700 Aar. Odense. 1936. Registret.

² I en noget anden form har dette været meddelt i Odenseanersamfundets Tidsskrift. April 1953. Nr. 28. Et par der indløbne fejl har jeg benyttet lejligheden til at rette.

³ Bloch og Næraae: Den Fyenske Geistligheds Historie. 1787. s. 502 ff.

hovedtrækkene i hans levnedsløb meddeles her. Han var født i Odense 1647 som søn av rådmænd HERMAN HANE og ELSE MULE og hos hendes søster ANNA MULE, gift med biskop LAURIDS JACOBSEN HINDS-HOLM, blev han opdraget. Han var således vel placeret i det odenseanske patriciat og styrkede yderligere sin stilling indenfor denne kreds ved sine ægteskaber med ANNA CATHRINA TAULOV, død 1683 og KAREN LUJA, begge døtre av professorer ved Odense Gymnasium. 1665 blev han student, året efter baccalaureus, men skønt han særlig lagde vægt på at studere medicin, blev han 1669 magister. Allerede året før var han blevet conrector, hvad han vistnok vedblev at være til 1680, men han fastholdt sin ungdoms interesse for lægevidenskaben og blev 1684 dr. med., skønt han samtidig virkede som lærer i moral og veltalenhed ved gymnasiet som sin svigerfaders medhjælper¹. Fra denne institution tog han afsked i 1692, da han blev udnævnt til garnisonsmedicus i Rendsburg, men allerede i 1697 vendte han hjem til Fyn som landfysikus og døde i dette embede 1699.

Medens han var conrector, blev han udsat for en grov tort, der havde sit udspring i den honnøret ambition, som tiden i høj grad led av, og som også gav sig – ofte meget grove – udslag indenfor kirkens mure, og han sendte i den anledning følgende brev til kansleren PEDER REEDTZ:

Høyædle velbaarne herre, hr. canceler.
gunstige patron.

Efftersom ieg forleden den 30. martii om mandag morgen ved sex slet pludtzelligen och uden ald giffuen aarsag med hug och slag baade af haand och kiep er bleffuen offuerfalden af en karll i Odense ved naffn Jens Skuldtz, der ieg vilde gaaet till skolen min bestilling at forrette, som gud och kongl. maytz. mig haffer betroet, alleniste fordi ieg icke dagen tilforen gick op at offre min faddergaffue i St. Knudtz kircke bag effter hannem, men gick op i min stoel i choret.

Da er ieg paa det allerydmyggeligste begierendis, at e. excellentz som alle geistliges patron, nest gud och kongen, vilde gunstigen forhielp mig hoes hans kongl. mayt, at ieg maatte bekomme en kongl. befalling till borgmester och raadt sampt byfogeden i Odense, at samme person maa bliffue tagen i goed forvaring indtill sagenes uddrag och for saadan uhorlig offuerlast, som hand paa mig uden ald schyld och brode haffuer begaaedt paa min vey till skoellen, maa

¹ Jorgen Berthelsen Taulov. ibd. s. 468.

saaledis bliffue exempleriter straffett, som de det for hans kongl. maytz. achter at forsvare, och andre saadanne offerdaadige men- nischer kunde see ved. Thi ellers kand ieg iche for denne store spott, som mig er vederfarit, mig endten i min bestilling eller hoes andre begaae.

Och efterdi denne utilbørlig medfart er mig paakommen alleniste for gangens schyldt, da beder ieg paa det ydmyggeligste, at e. excel- lentz ville gunstig forhjelpe, at ieg for min och mine eefterkommeris schyldt maa bekomme nogen accordering om conrectoris session, som altid haffuer veret nest provsternis och de presters, som ere magistri, dog saa at senium in gradu observeris.

Den gode gud spare och bevare eders excellentz med sin vel- baarne frue och adelige børen i stedtzvarendis lykkelig velstand till siel och lifff.

Det ønsker eders excells.

ydmvgste tiener

Kiøbenhaffn den
7. aprilis. Ao. 1668.

Jørgen Hermandsøn Hanne.
mpp.
Scolæ Othiniensis conrector.

Brevet ligger blandt henlagte sager i Danske Kancelli¹, så man skulle antage, at kancelliet havde ladet denne bagatelsag ligge, men det kan ikke være tilfældet, for på brevet står, at der d. 18. april 1668 er skrevet om sagen til borgmestre og råd i Odense; en sådan skrivelse er dog ikke indført i kopibøgerne. Intet yderligere spor av sagen har kunnet findes i rådstuearkivet eller i bispens – meget dårligt bevarede – arkiv, men efter praxis har magistraten formentlig fået ordre til at træffe en ordning med hensyn til „gang og sæde“ i kirken. Da kirkebogen mangler, kan det ikke oplyses, hvis dåb der er tale om.

Da brevet er dateret København, kan man tænke sig muligheden av, at Jørgen Hane har følt kränkelsen så voldsomt, at han har villet forsøge en direkte henvendelse i kancelliet for at få oprejsning. Om dette er lykkedes, kan ikke ses, men uden den kunne det nok blive vanskeligt for ham at hævde sig socialt i byen og disciplinært i skolen.

4. Degnen Jens Greis.

I skoleåret 1693–94 kom „et barn af Jylland“ JENS BERTELSEN GREIS, født ca. 1676, i skole i Odense, da han av „barndoms og ung-

¹ Da. Kanc. Henlagte sager. 7/4 1668.

doms ufornuft“ var løbet av Ribe skole. Han var søn av sogneprest til Greis og Sindbjerg hr. BERTEL JENSEN, der var død i 1688, og¹ han medbragte intet testimonium fra sin rektor der, men rektoren for Odense skole mag. THOMAS BIRCHEROD² havde alligevel optaget ham som discipel, hvad Jens Greis senere mente havde været til hans ulykke og fortræd. Han gik i 1696 i 6. og 1697 i 5. klasse og fik de sædvanlige ret små stipendier, men ses ikke at have fået klæder. I 1697 boede han hos Hans Gregersen bag skolen, men havde ellers tilhold hos krigskommissær OTTO PEDERSEN HIMMELSTRUP³, hvor han var huslærer, og fik kost der i huset to gange om ugen. Han beskæftigede sig nu også med andet end sine studier og sin lærergerning, for i 1697 begik han lejermaal. Straffen herfor indenfor skolen var alvorlig nok, for dels skulle han stå skoleret, det vil sige have 20 slag ris på den blottede ryg i overværelse av hele skolen, dels skulle han forvises av skolen og kunne ikke senere få gejstligt embede.

Fredag d. 16. december mødtes rektor på kirkegården med krigskommissærens fuldmægtig BERTEL JØRGENSEN HAUCH, og da Jens, som også var på kirkegården, av deres samtale forstod, at han skulle stå skoleret, løb han ud av skolen og ned ad Vestergade til krigskommissærens hus forfulgt av en flok skoledrenge, deriblandt mesterlektianerne MADS OLUFSEN WIIG⁴, PEDER HANSEN DREYER⁵, HANS ROY⁶, OTTO BLICHFELDT⁷ og JENS GROT⁸. Døren fra porten til forstuen stod åben, og der løb Jens Greis ind og smækkede døren i efter

¹ Anders Petersen: Sjællands Stifts Degnehistorie. 1899.

² Dansk biografisk Leksikon. 2. udg.

³ Dansk biografisk Leksikon. 1. udg.

⁴ Student 1698, degn i Vig, død 1725. A. Petersen anf. v. – Synes at være kommet i Odense skole 1693/94 og kaldes da „et fattigt bondebarn av Sjælland“. I sit sidste skoleår var han dux. Oplysningerne om ham og de følgende disciple er dels hentet fra H. Friis-Petersens studentertegnelse på det kgl. bibliotek, dels „Odense latinskoles protocol“, d. v. s. regnskabsbog, der blev autoriseret av biskop Kingo 1684 og går til 1703.

⁵ Peter Hansen Dreyer f. c. 1678, student 1698, måske senere degn i Rørup. Kom vistnok i skolen 1693/94, en fattig borgers søn fra Odense; han havde 1695–98 Seden degnerente og fik en del stipendier.

⁶ Hans Roy fik 1692 2 sldl. til en kjortel. 1696 klæder og igen i 1697, da han havde opslidt sin kjortel „ved trykkeriet“. I det hele taget fik han en del stipendier, fordi han var et fattigt barn fra Lolland, ligesom han fik sko. I 1698 fik han 3 mark „for dulcion at fly“, d. v. s. reparere en fløjte, og andre tre mark, fordi han var syg. Blev ikke dimitteret.

⁷ Otto Thomsen Blichfeldt. „en fattig præstesøn af Jylland“. Hans fader THS. CHRISTENSEN BLICHFELDT var død 1689 som præst til Tørring og Heldum. Kom vist-

sig, hvorpå han løb med en bog i hånden ned ad skriverstuetrappen, hen ad svalen og ud i haven. Mesterlektianerne gik gennem den åbne port ind i gården og ventede, at Jens skulle komme ud, men da kom kommissærens stiftatter Mette Westengaard og sagde, at Jens var løbet bag ud av gården, og de „havde intet godt av de stod der“. Imidlertid kom urtegårdsmanden NIELS JACOBSEN og en gårdskarl KJELD PEDERSEN HOE til og svor på, at Jens ikke var kommet ned ad baggården. Da drengene intet kunne udrette, gik de tilbage mod skolen, men mødte rektor, der tog dem med sig til krigskommissærens gård. Her kunne de ikke komme ind, for de blev standset av en skildvagt med et „gewehr“, der sagde, at Bertel Jørgensen havde befalet, at ingen måtte komme ind. Rektor sagde, at skildvagten intet havde med ham at bestille, men skulle lade ham og disciplene komme ind, og de gik så ind i forstuen, hvis dør stod halvt åben. Kjeld Hoe, der havde hørt bulderet, da disciplene første gang kom, havde da søgt at få dem bort ved at fortælle, at han intet havde set til Jens, men da rektoren kom, bad Mette Westengaard ham tale med den åbenbart noget ophidsede skolemester. Thomas Bircherod var „meget ivrig og hastig“ og spurgte efter Bertel Jørgensen, for han ville tale med ham. Kjeld Hoe svarede først – urigtigt –, at Bertel Jørgensen var i byen, men rektoren stode ikke på det, og Kjeld Hoe gik da ind på monsieur Westengaards – Otto Himmelstrups stiftsøns – kammer, hvor Bertel Jørgensen sad og skrev, og fik ham med sig til rektoren, der „hastelig“ tog til orde, at han skulle have fat i Jens Greis. Bertel Jørgensen sagde, at han ikke vidste, hvor Jens var, men hvis disciplen skulle under skolens straf, ville han godt cavere for ham, at han skulle indstille sig på skolen igen. Rektor Bircherod stampede i jorden og sagde, at han ikke agtede Bertel Jørgensens kaution „derved“ og blev ved at gentage, at han ville have fat i Jens, men Bertel Jørgensen blev ved 'sit, at han intet kendte til, hvor Jens Greis var.

nok i skolen 1693/94 og gik der en tid sammen med en broder PEDER. Han blev student 1700 og døde ubefordret i København 1713.

⁸ Jens Groth, et fattigt barn fra Assens, „var i skolen buccinist“, d. v. s. spillede på horn. Da han blev student 1698, fik han som de andre deposituri den brugelige sorte dragt „af bedste sort“. Blev vicerektor i Æroskøbing. – I det år, da disse beghenheder foregik, gjorde rektor et større indkøb av tøj: 25¹/₂ alen sort klæde à 5 mk., ligeså meget ringere klæde til 4 mk. 8 sk., 19¹/₂ alen endnu jævnere til 3 mk. alen og 108 alen sort lærred, og han regnede med at kunne gemme noget av det til det næste skoleår, men på grund av den hårde vinter, den store overflod av fattige og nogne børn så vel som dagligt overløb av deres fattige forældre og venner „gjorde snart lyst med det tilsammen“ ∴ opbrugtes tøjet.

Imidlertid var Mette Westengaard kommet til, og rektor bad hende mange gange, at hun ikke ville fortænke ham, at han kom og sagde sådant i hendes forældres hus, men han måtte til sidst gå med uforrettet sag.

Om hele dette optrin var alle vidner, der senere blev afhørt, stort set enige. Det blev fastslået, at ingen havde forbudt disciplene adgang til huset, første gang de var der, og forgæves søgte Bertel Jørgensen at få mesterlektianerne til at indrømme, at de havde mødt ham på vejen medens de løb hen mod krigskommissærens gård. Det ser også ud til, at Jens Greis virkelig var løbet fra gården gennem haven, for han havde mødt en karl, der stod og huggede brænde i gården, og han var da så forpustet, at han ikke kunne tale, men da karlen spurgte ham, hvorfor han løb, havde han dog kunnet sige: „Kommer der nogen og spørger efter mig, da skal I sige, I så mig ikke.“ Videre havde karlen ikke set til ham, for i det samme blev der ringet hårdt i klokkestrengen, og karlen gik til døren, fordi han troede, at det var krigskommissæren og hans kæreste, der kom hjem, Når hverken karlen eller urtegårdsmanden havde set noget til Jens, efter at han var kommet ned i haven, mente de, det var, fordi den gik lige ud i marken, hvor han kunne være løbet hen, og i al fald var haven ikke så velforsynet med træer og buske, at man kunne skjule sig i den.

Hvad der var blevet av Jens Greis kan ikke oplyses, men han har enten været gemt i krigskommissærens gård eller har fra et andet skjulested fået forbindelse med Bertel Jørgensen, for den samme dags aften sendte Bertel Jørgensen Kjeld Hoe ned til Jens' logi til hans kammerat Otto Blichfeldt, hvor han *på Jens' vegne* skulle bede Otto holde hans tøj „til bedste“, så ville Bertel Jørgensen betale, hvad Jens måtte skyldte og siden tage sig av hans tøj. Nogle dage senere hentede Kjeld Hoe tøjet i et skrin, hvis indhold han dog ikke kendte nærmere, og bragte det hen i Gotfried Valentin Groschs forstue.

Denne afhentning beskrev Otto Blichfeldt dog noget anderledes. Efter hans fremstilling havde Bertel Jørgensen været med ved afhentningen og havde da kaldt en soldat til sig, til hvem han hviskede noget, som Otto ikke hørte, men soldaten gik og kom igen med de ord, at „han“ ikke ville betro soldaten noget. Bertel Jørgensen satte sig da ned og skrev et brev, lagde sit sejerværk i det og sendte soldaten bort med brevet. Medens soldaten var borte, kom en formummet person til døren og spurgte efter Bertel Jørgensen, og Otto mente efter målet, at det var Jens. Bertel Jørgensen gik ud på gaden

og talte med den formummede og kom så tilbage med nøglen til skrinet, lukkede det op og tog indholdet ud og lagde det i en sæk, som han forseglede. Bertel Jørgensen sagde så til Otto, at han ville tjene ham igen, fordi han var så tro og kunne tie og ikke tale om nogen ting. Samme aften gav han ham penge til at betale Jens' logi og tilbød at betale hans øvrige gæld og bad Otto ikke skjule noget av den¹.

Rektor Thomas Bircherod havde lidt et nederlag, men det agtede han ikke at finde sig i. Formentlig har han hørt fra sin discipel, der altså ikke kunne tie stille, om Bertel Jørgensens maskepi med den bortløbne Jens Greis, og han stævnedes derfor Bertel Jørgensen til at overvære en vidneafhøring på Odense byting d. 31. januar 1698. Her vidnede Mads Wiig, Peder Dreyer, Jens Grot og Hans Roy fra skolen og den nævnte karl hos krigskommissæren Kjeld Hoe om optrinnet i Otto Himmelstrups gård, sådan som det ovenfor er beskrevet. Bertel Jørgensen stillede de to førstnævnte vidner nogle spørgsmål, hvorved han dels fik fastslået, at ingen havde hindret disciplene i at komme ind i gården første gang, de var der, og at rektoren ikke ville tage mod nogen kaution av ham, men ville have fat i sin bortløbne discipel, dels insinuerede, at vidnerne dagen før efter aftensang havde været i rektorens hus og dér var blevet examineret om deres viden, men de to mesterlektianere sagde, at de vel havde været hos rektor, men han havde kun formanet dem til at tale sandhed i retten. Desuden spurgte Bertel Jørgensen dem, om de ikke vidste, at en anden i skolen havde ligefuldt forset sig og ingen straf udstået. Hertil svarede de, at de vidste, at hr. MIKKELS SØN JOHANNES havde forset sig med lejermål, men iøvrigt vidste de blot om ham, at han var borte fra skolen². Endelig oplyste de på hans spørgsmål, at de vidste, at Jens Greis læste med krigskommissærens børn og havde sit tilhold der i huset. Udover det allerede omtalte oplyste Kjeld Hoe blot, at han havde hørt, at Bertel Jørgensen havde påbudt skildvagten at forhindre, at nogen kom ind i huset, men rektor var ikke blevet nævnet, og på det tidspunkt havde disciplene allerede været inde i gården, men var gået igen.

Efter vidneafhøringen protesterede Bertel Jørgensen mod, at

¹ Denne fremstilling bygger på vidneafhøringen i Odense bytingbog 1695–98 fol. 325 f. 31/1 1698.

² På det tidspunkt hed kun een præst i Odense hr. Mikkel, nemlig MICHAEL REIMER, kapellan til St. Hans og sognepræst til Højby, hvis søn, der senere fulgte faderen i embedet, hed Johannes og dimitteredes fra Helsingør i 1699; formentlig er det ham, der er tale om.

Otto Blichfeld var blevet avhørt, da han som rektorens discipel var vildig, og henviste til D.L. 1-13-16. Han havde fået brev fra Jens Greis' moder, der havde klaget over, at sønnen var kommet hjem og havde „resolveret udi henseende til slig hård medfart at nødes at kvittere bogen“, og derfor ville hun lade ham lide efter loven, betale hans bøger og lade ham udstå kirkens disciplin. Dette sidste må betyde, at Jens Greis nu ikke længere var skolediscipel og hørende under gejstlig ret, men var en borger, der som andre, der havde forset sig in puncto sexto, skulle stå offentlig skrifte.

Sagen lå nu stille i mange måneder ved Odense byting, idet den først kom for d. 2. maj, og her beskæftigede Bertel Jørgensens sagfører sig overvejende med formalia: rektor ville avhøre vidner om, hvad Jens Greis havde sagt for rømningen og allerede ved sin ankomst til byen, hvad to hørere havde overværet, men det kunne umuligt ske her ved bytinget, da det måtte høre under gejstlig ret! De vidner, der i de foregående måneder var blevet avhørt på Aasum herredsting se ndf. , kunne umuligt også avhøres ved bytinget, men Jens Greis selv kunne nok vidne i sin egen sag. Hertil svarede Thomas Bircherods sagfører, at rektoren intet havde at erindre mod denne avhøring i og for sig, men den faldt blot væk, da rektor ville stævne hele sagen for provsteretten. Hermed standsede sagen for bytinget, og desværre er provsterettens arkiv ikke bevaret for denne periode.

I mellemtiden tog Bertel Jørgensen fat¹. Han var imidlertid flyttet ud på Otto Himmelstrups ejendom Hollufgaard, og herfra stævnedes han d. 20. januar 1698, allerede før vidneafhøringen i Odense, rektor Bircherod til overværelse av en vidneafhøring på Aasum herredsting. Det hedder i stævningen: „Som jeg ugerne må fornemme, at . . . mag. Thomas Bircherod . . . agter mig (efter min formening) en unødige proces at påføre om en skoleperson navnlig Jens Bertelsen, der for 3-4 år siden skal være undviget av Ribe latin-skole og siden av rektor i Odense skal være antagen uden noget testimonium, altså til sagens rette oplysning og min befrielse er jeg højlig forårsaget at give . . .“ varsel om vidneafhøring på Aasum herredsting d. 5. februar angående skolepersonens undvigelse „... i min fraværelse“ og „anløb, inkquisition og bestormelse“ i krigskommissærens gård „for min ankomst“ og endelig om „mag. Thomas' ord og tale i bemeldte min herres gård“.

¹ Sagen procederedes på Aasum herredsting d. 5/2, 12/3, 26/3, 9/4 og 16/4 1698. Aasum h. tgb.

Da sagen kom for på herredstinget avhørtes nogle vidner, der var i krigskommissærens brød, men de oplyste meget lidt udover det tidligere fremkomne. CHRISTEN RASMUSSEN havde været så optaget av at hugge brænde, at han havde hørt og set meget lidt udover, at han så Jens løbe gennem gården og haven og hørte ham sige, at vidnet skulle nægte at have set ham, hvad han også gjorde, da disciplene med gewalt trængte ind i gården og spurgte efter Jens. Han havde ikke hørt nogen forbyde dem adgang, og på spørgsmål fra Bertel Jørgensens sagfører, om han vidste, om Bertel da var hjemme, og om Jens havde været „under lås og lukke fordulgt“, svarede han forsigtigt, at det kunne han ikke vide noget om, for han havde været optaget av sin brændehugning! Urtegårdsmanden Niels Jacobsen havde set lige så meget eller snarere lige så lidt udover, at Jens løb gennem haven med en bog under armen, og han vidste hverken om Bertel Jørgensen da var hjemme, eller hvad der senere var blevet av Jens. En enkelthed kendes dog kun fra ham, nemlig at der med mesterlektianerne også kom nogle små drenge, da der blev spurgt efter „den skoleperson, der læste for kommissæren“, så den oplevelse har de Odense skoledrenge da ikke villet gå glip av!

Da Bertel Jørgensens sagfører spurgte de to vidner, hvorfor de overfor skoledisciplene, der kom ind i kommissærens gård, havde nægtet at have set Jens Greis, svarede Christen Rasmussen, at Jens var en stakkels fremmed karl og hans landsmand, – Christen Rasmussen var altså også jyde – og han vidste ikke, hvad han havde gjort, og hvad disciplene ville gøre ved ham, så han havde villet hjælpe ham. Niels Jacobsen havde ræsonneret på samme måde: han vidste ikke, hvad Jens havde gjort! Begge de to karle har åbenbart strax været klare over, at der var noget galt med Jens, men de har villet hjælpe ham, der jo til en vis grad hørte med til husstanden.

Mag. Thomas, der selv mødte i retten, fik vidnerne til at udtale, at skoledisciplene ikke havde begået nogen overlast i krigskommissærens gård, men de nægtede begge senere at have set Jens Greis i gården.

Rektoren stævnedes d. 5. marts Bertel Jørgensen til beskyldning og dom for hjælp til Jens Greis med flugten og for uforsvarlige ord mod rektor. Han fremlagde tingsvidner om de tidligere avholdte forhør i Odense og på herredstinget, men herredsfogden nægtede at fremme sagen, fordi de tidligere avhørte vidner ikke var blevet stævnet til den dag.

Sagen blev derpå udsat flere gange, idet der dog i retten frem-

lagdes nogle indlæg, men den kom så endelig til afgørelse d. 16. april. Her fremlagde Bertel Jørgensen et brev fra Jens Greis' mor, der bemyndigede ham til „at lade og gøre med hendes søn som ham synes“, og rektor Bircherods sagfører fremlagde sit indlæg i sagen. Dommen redegjorde først ganske kort for Jens Greis' skolemæssige levnedsløb og sagde diskret, at han „sig med bymænd skal have forset“, hvorfor han skulle stå skoleret og derfor var undviget, men den mente ikke, at der forelå bevis for, at Bertel Jørgensen havde skjult Jens, men at han på grundlag av moderens brev havde lovet at stille en kaution, som rektoren havde avvist. Da derfor Bertel Jørgensen ikke havde gemt Jens, der var undløbet, *medens* han talte med rektor på kirkegården, blev han frifundet for rektor Thomas Bircherods tiltale.

Igen tabte rektor. Det har været bittert for ham, for efter det oplyste kan der næppe være tvivl om, at der har været noget muggent ved Bertel Jørgensens holdning. Selv om han muligvis ikke ligefrem har skjult Jens Greis, har han dog hjulpet ham til at få fat i sine ejendele og har haft forbindelse med ham uden at meddele rektor, hvor han kunne få fat i den bortløbne dreng, som han var i sin gode ret til at se at få fat på og straffe til skræk og advarsel for de øvrige disciple, som det nok ikke har været let at bevare respekten hos efter dette nederlag. På den anden side har mag. Thomas nok været noget hidsig under sit besøg i krigskommissærens hus, så det er forståeligt, at Bertel Jørgensen gerne har villet spille ham på næsen, men hans fremgangsmåde var ikke hæderlig.

Jens Greis slap væk, men hans beslutning om at kvitte bogen har ikke været alvorlig, for han kom i Roskilde skole – ubegribeligt hvordan det kunne ske med hans skolefortid – og blev student herfra i 1700. Han blev degn i Greve og Kildebrønne i 1718¹, så han synes at have gået rundt som brødløs student i mange år. Her fik han omgående i 1719 strid med en læsemester i Greve hospital POUL ASTRUP, der i sin skuffelse over ikke at have fået degnekaldet, som han mente at have et gammelt løfte på fra biskoppen, bemægtigede sig „klokkeriet“, flyttede degnestolen væk fra koret og satte sin egen „selvkaldede klokke-stol“ i stedet, sikrede sig nøglerne til både kor og tårn og endelig sørgede for at oppebære „klokkebrødene“ hos sognemændene. Striden mellem dem blev langvarig, men ved provsteretten fik Jens Greis dog sit embede og dets indtægter ubeskåret². Umiddelbart efter at denne strid var brudt ud, kom han i et langt alvorligere klammeri

¹ Anders Petersen anf. v.

² Tune herreds gejstlige justitsprotokol 1673–1761. 3/11, 6/12 1719, 29/1 1720.

med sin sognepræst mag. KNUD GAMBORG, der beskyldte ham for ikke at passe sit embede, men rejse bort uden tilladelse, for at have været grov i munden mod præsten og for i påsken 1723 at have været så drukken i kirken, at han ikke kunne synge et vers, som menigheden kunne forstå. Sagen varede flere år, og anklagen voxede, og den endte med, at Jens Greis fik en irettesættelse og en på grund av hans fattigdom lille bøde, og så måtte han gøre avbigt overfor sin sognepræst¹.

Han må vistnok have stiftet familie, før han kom til Greve, for hans ældste datter KIRSTINE MARIE ses ikke at være døbt her. Med sin hustru ANNE KIRSTINE, der blev begravet i Greve d. 13. oktober 1750, havde han desuden følgende børn:

VALBORG, dbt. 1721 11/3. Gift 1739 20/11 med Frederik Frederiksen Lohmand, søn av en brygger i København. Som enke blev hun 1755 14/12 gift med sognepræst til Hellested Laurids Stub.

SOPHIA MAGDALENA, dbt. 1723 21/2, død før faderen.

SOPHIA HEDEVIG, dbt. 1727 1/10. Opholdt sig 1760 ugift hos søsteren Valborg, senere gift med toldinspektør Christian Sommerfeldt Nerenst.

CARL, dbt. 1729 1/8, død før faderen.

CHARLOTTA AMALIA, dbt. 1732 2/5. 1753 3/12 gift med skibspræst Peder Winge, efter hvis død hun c. 1761 blev Frederik V.s elskerinde.

I 1753 d. 10. oktober blev studiosus Jørgen Morsleth efter kgl. bevilling uden trolovelse viet til Kirstine Marie Greis, og til ham avstod Jens Greis sit embede 1755. Han og hans arvinger indgik da avtale med deres nye slægtning om, at det nye degnepar skulle forsørge og senere begrave Jens Greis mod alene at arve ham, og dette blev da også tilfældet, da den gamle degn døde d. 4. august 1760⁵. Hans datter Charlotte Amalies forbindelse med kongen blev vistnok først etableret efter hans død, så han fik ikke lejlighed til at anstille en sammenligning mellem den dag, da han flygtede gennem Vestergade forfulgt av hujende skoledrenge, og den tid, da hans datter blev den enevældige monarks intime veninde.

¹ Ibid. 1720-23.

² Greve kirkebog. C. D. Biehl: Interiører fra Kong Frederik den Femtes Hof udg. L. Bobé, 1909 s. 262. Her findes fyldige oplysninger om døtrene Valborg, Sophie Hedeveg og Charlotte Amalia.

³ Erslews forfatterlexikon.

⁴ Greve kirkebog.

⁵ Tune herreds gejstlige skifteprotokol 1686-1764. fol. 443 b. f.

5. Et vådedrab på en skoledreng 1696.

Da Odense skole i 1696 var under reparation, holdtes undervisningen i domkirken og i St. Knuds klostres bygninger. Her blev en av disciplene HANS BERTELSEN fundet dræbt ved et bøsseskud d. 14. oktober 1696. Dagen efter holdt en badskær og nogle udmeldte borgere syn på liget og fandt, at han var ramt fra højre side med et skud hagl, der havde borttaget næsen, venstre øje og en del av venstre kind, men de kunne ikke avgøre, om skuddet var et vådeskud eller var afvirket med forsæt. Den dræbtes moder DORTE SAL. BERTEL SKOMAGERS stævnedes d. 9. november NIELS BENTSEN som drabsmand til at påhøre oplæsning av synet, og han fremstod løs og ledig, men så skete der ikke mere i sagen, så det har formentlig været et vådeskud. Hans Bertelsen havde i 1695 Vervingen degnere og fik året efter et stipendium på 1 rdl., og efter hans død betalte skolen for synet, og udgifter til kiste med beslag og for begravelsen 3 rdl. 2 mk. Niels Bentsen ses ikke at have gået i skolen¹.

6. Fra rektor Ludvig Heibergs tid.

I 1797 fik Odense skole en ny rektor, idet den da 37årige konrektor i Ribe magister LUDVIG HEIBERG blev chef for den skole, som han til sin død i 1818 ledede med så stor dygtighed, at han – sammen med rektorerne i Christiania og København – blev den første, der kom til at gennemprøve den nye latinskoleordning, der i 1802 først blev gennemført ved disse tre skoler, og det var ved denne lejlighed, at skolen fik sit nuværende navn Odense Kathedralskole.

Heiberg var ikke blot en dygtig filolog og skolemand, men også et fint menneske, således som det fremgår av breve til ham fra hans broder forfatteren P. A. Heiberg.

Ganske kort efter sin embedstiltrædelse fik han en konflikt, der giver et godt billede av hans moralske holdning, men også av hans begrænsning i bedømmelsen av en elevs handlinger.

Ved toldloven av 1. februar 1797 bestemtes det i prgf. 136, at det var „enhver god Borgers Pligt, at bidrage, hvad der staaer i hans Magt, til at forekomme og opdage Svig“, og det bestemtes yderligere, at både angivere av toldsvig og toldembedsmænd skulle have del i værdien av de ved sådan opdaget toldsvig konfiskerede

¹ Odense bys tingbog 1695–98 fol. 182 f. – Odense latinskoles protokol 1684–1703 passim.

varer. I december 1798 angav to disciple i Odense skole et forsøg på toldsvig, vistnok overfor konsumtionen, og dette kom biskoppen dr. TØNNE BLOCH for øre, hvorfor han meddelte det til rektor. Biskoppens brev er ikke bevaret, men sagen kendes fra rektor Heibergs svar på dette. Rektors brev¹ lyder:

„Med ikke mindre misfornøielse end Deres Høiærværdighed har ieg erfaret, at 2 Discipler af Skolen, hvoriblandt Toldcasserer Vogts Søn have, den eene maaskee som Formand, den anden som Deeltager forleden Aften paa Gaden anholdt nogle Vare (sic) og angivet samme til Confiscation. Saasart ieg var bleven underrettet her om, har ieg i Gaar i min Stue talt med den eene, hvad Pligt og Samvittighed bød mig at sige ham. Casserer Vogts Søn var med min Tilladelse i Gaar bortreist og har i Dag været syg af et Sting i Siden, som hans Fader har meldt mig; saa snart han kommer sig, er det min Agt at tale med ham paa samme Maade. Videre vover ieg ikke at gjøre i denne Sag. Desværre. Angivelser og in specie i Confiscations Sager ere efter vore Love ikke alleene tilladelige, men endog opmuntres ved Belønninger, og hvor Lovene hiemle og beskytte Handlingen, vover ieg ikke, hvor dybt ieg end foragter Personen og afskyer hans Handlemaade, offentlig at bebreide ham det, som ethvert nedrigt Menneske trygt under Lovens Forsvar tør tillade sig.

Odense den 10. Decbr. 1798.

L. Heiberg.

Til S. T. Hr. Biskop og Dr. theologiæ Bloch.“

Rektor Heibergs syn på angiveri og hans forargelse over lovens stilling hertil er tydelig nok, men man forstår nok, at han som embedsmand ikke offentlig, hvilket her vil sige i skolen overfor alle disciplene, har kunnet bebrejde en elev det, som loven gjorde til en pligt for alle gode borgere. Han har måttet nøjes med indenfor sine egne fire vægge at foreholde de to elever det uetiske i deres handling, og man kan vist gå ud fra, at han har gjort det med fynd og klem, men dermed har han og biskoppen også ladet sig nøje.

Det kan synes mærkeligt, at både biskop og rektor har været så

¹ Brevet i toldsagen findes i Fyns bispearkiv. Odense gymnasiums og stiftets latinskolels breve. 1794–1807. Skuespiller Colding omtales i Schmidt: Skuespil og Theaterhold i Odense. 1896. Biskoppens brev findes i Bispens copibog 1798 f. 418. – Om Ludvig Heiberg se især Bjørn Kornerup, Ribe Katedralskoles Historie II, 282–87.

vrede over, at skoledrengene optrådte som angivere, hvorved de dog bidrog til lovens opretholdelse, men dels har åbenbart selve det at optræde som anmelder av en forseelse, der ikke kom den pågældende ved, syntes dem moralsk forkastelig, dels var man både dengang og senere meget misfornøjet med opkrævningen av accisen eller konsumtionsavgiften, som der formentlig her er tale om. Accisen hvilede på en lang række varer, især fødevarer, der indførtes til byerne, og blev først ophævet i 1851, og den var en irriterende byrde for hver eneste husholdning, så det var en meget udbredt sport at søge at omgå den. Særlig graverende har det vel nok forekommet, at eleverne næppe havde gjort det for at sørge for lovens opretholdelse, men snarere for at få del i udbyttet av de konfiskerede varer.

Samme dag, som rektor skrev til biskoppen, fik han imidlertid et andet brev fra denne om den samme discipel. Biskoppen skrev:

„Da ieg af indesluttede trykte Bekienndtgiørelse under Skuespiller Coldings Navn og Dags Dato seer nævnet een Søn af Hr. Told. Casserer Voigt (sic) og ieg ikke ved om dermed meenes den Voigt, som er Discipel her i Skolen, det og ikke vil være Deres velædelhed eller mig ligegyldigt, om en Discipel her i Skolen befatter sig med slige, saa aldeles ham uvedkommende Ting, maatte det behage Deres velædelhed herover at anstille behøvende Undersøgning i Anledning af indesluttede mig i dette Øyeblik tilbragte, trykte Seddel.“

Den trykte seddel findes ikke, og sagen kan ikke yderligere oplyses, udover at en skuespiller COLDING i disse år levede i Odense og endnu i 1804 optrådte i „De lystige Passagerer eller Arvingerne fra Vestindien“ af Picard, hvori han var en tjener og „gav sin Rolle meget troligen“, men han synes ikke at have været nogen stor kunstner. Man har jo nu lov at gætte på, hvad den unge Vogt har gjort. Efter bispens forargelse at dømme har han formentlig været statist eller har haft en lille rolle i et av skuespiller Colding opført stykke, vel nok det sidste, siden hans navn er kommet på plakaten. Ifølge Fyens Stiftstidende for d. 10. december skulle der på Odense teater d. 14. december opføres „Veien til Ødelæggelse“ og d. 17. december „Bryllupshøitiden“, og det er muligt, at Vogt har optrådt i et av disse stykker. Det ser ud til, at biskoppen er blevet klar over, at den unge Vogt, forudsat at toldsvigangiveren og „skuespilleren“ er den samme, som han ligesom rektor har anset for moralsk anloben, ikke har kunnet straffes med bortvisning fra skolen for sit angiveri, men at han muligvis kunne rammes for sin optræden sammen med en skue-

spiller, der jo hørte til en stand, der dengang kun nød ringe agtelse. Hvorom alting er, så har disse ting ikke for den unge Vogt været vejen til ødelæggelse i skolemæssig forstand, for 1799 blev han student fra Odense med haud.

HANS HENRICH VOGT var søn av toldkasserer HENRIK VOGT, død 1803 59 år gammel. Han findes første gang i skolen i 1793, da han gik i 4. lektie, hvor han forblev yderligere et år, og han kaldes da „et aabent Hoved, men ustadig af Flid og barnagtig“. Hans karakterer var da også beskedne: in artibus non contemnendus, in stylo haud illaudabilis. I 1794 var han „veloplagt, men ustadig og flygtig“, men karaktererne var dog steget til henholdsvis haud og laud., og han opflyttedes. Året efter bedømtes han som „meget velbegavet, nogenlunde flittig, men skikkelig“, og han fik kun non i stil. I 1796 forblev han i klassen, da han havde fået non i begge discipliner, og han kaldes et godt hoved, men ustadig. Da han i 1797 var steget til laud i stil, selv om han stadig havde non in artibus, blev han opflyttet „med Vilkaar“, og var hverken flittig eller stadig. Inden de her nævnte affærer var foregået, hed det i 1798 i skolens bedømmelse, at han var „et Menneske, som Skolen var vel tient med at miste, da hverken hans Rygte er det bedste eller hans Fremgang i studeringer af Betydning“, men han blev dog opflyttet med haud. Måske har rektors formaninger til ham i anledning av toldsagen frugtet, for i hans sidste skoleår kaldtes han „noget flittigere i Aar end i Fior, maaske og noget bedre i sin Opførsel“, og i 1799 dimitteredes han med haud. Efter sin artium ses han ikke at have studeret, og hans videre skæbne er ubekendt.

Selv om man kan forstå, at både biskoppen, der var skolens tilsynsmand, og rektor er blevet sædeligt oprørt over, at to skoledisciple optrådte som angivere, hvad der dog var undskyldning for i lovens klare bestemmelse, synes de ikke helt at have forstået, at Hans Henrik Vogt kan være kommet i en alvorlig samvittighedskonflikt. Toldvæsnet var hans faders levevej, og selv om toldvæsnet altid var upopulært, så måtte loven holdes, og indtægten fra konfiskeret gods var en ikke ubetragtelig forøgelse av en toldembedsmands beskedne løn. Man kan så godt tænke sig, at toldkassereren har foreholdt sig søn både det krav, som loven stillede, og som han som toldembedsmand måtte føle det som sin og enhver god borgers pligt at opfylde, og at han har vist drengen, der kun var 17 år, en vej til at forbedre familiens økonomiske kår. Når drengen i forvejen karakteriseres av skolen som værende i dårligt rygte, har konflikten måske ikke været stor for ham,

men rektor Heiberg kunne vel nok have set, at netop den dreng ikke var stillet helt som skolens andre disciple. Rektor Heibergs egen konflikt har også været av moralsk art. Dels har han skullet overholde loven, hvadenten han fandt den rigtig eller ej, dels har han skullet opdrage sine elever til moralske mennesker, for hvem angiveri var en vederstyggelighed, og i denne konflikt har hensynet til det sidste sejret i kraft av hans etiske personlighed.